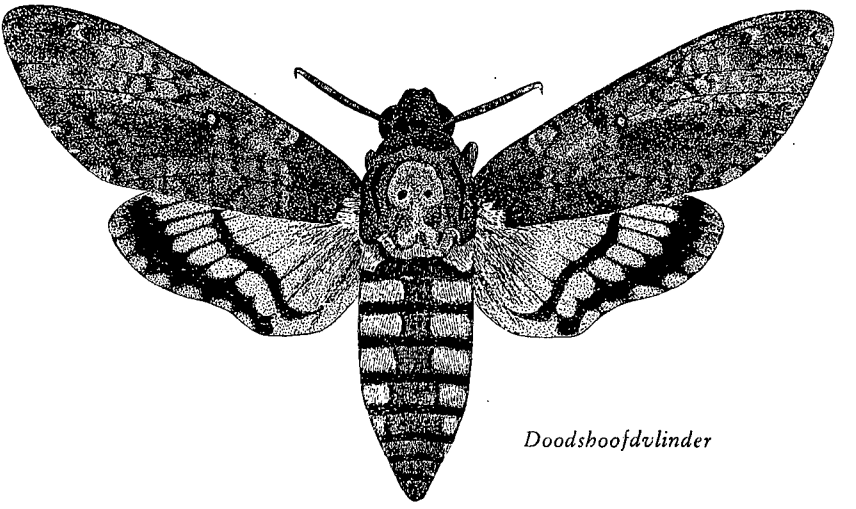

Doodshoofdvlinder

P. B. Jansen

Vogelfenologie

Het onderzoek naar de invloed van het weer op het gedrag van vogels is een interessante bezigheid. Zo kan men een studie maken van de invloed van de temperatuur op het zingen van overwinterende vogels (bijv. heggemus, geelgors, vink). Of men kan de invloed nagaan van de luchtvochtigheid op de zang van lijsterachtigen. Deze zingen bij zacht, regenachtig weer veel uitbundiger dan bij schraal weer, ook al schijnt dan de zon volop. Men kan ook zijn aandacht wijden aan het eerste kievitsei, dat meestal in de tweede helft van maart wordt gevonden.

Zelf heb ik sinds 1951 de invloed van het weer op de voorjaarstrek van enkele vogelsoorten trachten na te gaan. De methode is eenvoudig: men stippelt een bepaalde roete uit in een terrein, waar de soort, die men wil bestuderen, in flink aantal broedt, liefst in een twintigtal paren. Dan wandelt men elke dag in het voorjaar deze zelfde roete op dezelfde tijd en tekent alle zingende exemplaren van de soort op een schetskaartje in. Voor de kievit geldt: alle baltsende kieviten noteren. Dat doet men dan zo ongeveer twee maanden lang. En dat moest men dan eigenlijk een 25 jaar volhouden! Ik ben pas aan het zevende jaar, hoop het echter nog een jaar of wat voort te zetten!

In verschillende delen van ons land hebben enthousiaste vogelmensen ook dergelijke waarnemingen verricht, die allemaal naar het K.N.M.I. worden gezonden. Daardoor is het mogelijk de voorjaarstrek van een vijftal soorten (tjiftjaf, fitis, boerenzwaluw, gierzwaluw en kievit) wat beter te leren kennen.

Laten wij u eerst iets mogen vertellen over de trek van de kievit. In zachte winters blijven in ons land altijd een aantal kieviten overwinteren. Dat zijn niet onze eigen broedvogels, maar vogels uit landen ten n.o. en oosten

van ons. Als echter strenge vorst optreedt, moeten ook deze kieviten wegtrekken, op straffe van de hongerdood.
Deze situatie deed zich voor in de laatste dagen van januari 1956 toen ineens zeer strenge vorst inviel, na een zeer zachte december- en een vrij zachte januarimaand. De kieviten vertrekken dan of in z.w. richting naar Frankrijk en verder, of naar het westen, naar Engeland en Ierland. Zodra de dooi weer invalt komen de kieviten spoedig naar ons land terug. In 1956 bleef het tot 26 februari vriezen, toen viel de dooi in vanuit het n.w. In de eerste dagen van maart werden de kieviten alweer gezien, het eerst in het noordwesten van ons land. Men zie fig. 1, waarop de data van de eerste waarnemingen in maart 1956 zijn getekend. Het ligt voor de hand om te veronderstellen, dat de eerste kieviten over de Noordzee vanuit Engeland

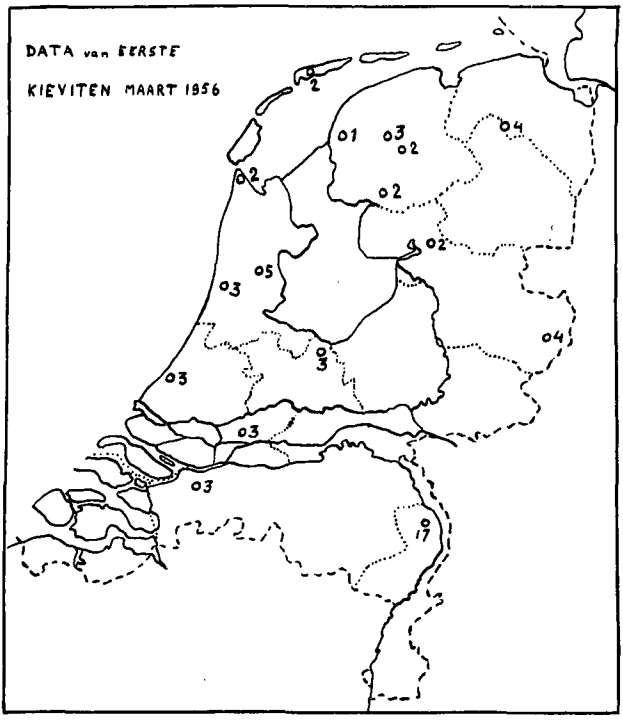

Fig. 1

zijn aangekomen en dat wordt temeer waarschijnlijk, als we het weerkaartje van 2 maart 1956 bekijken van 1 uur ('s nachts). Zie fig. 2. U ziet, dat bij de Azoren een gebied van hoge druk is gelegen en een diepe depressie voor de kust van Noorwegen. Over Ierland en Engeland waait een stormachtige westenwind die lucht uit de subtropen afkomstig, naar het oosten stuwt. Deze lucht is zeer warm voor begin maart (11°—12°). Het warmtefront loopt juist over ons land en verplaatst zich zeer snel naar het oosten en loopt 's middags om twaalf uur al over Tsjecho-Slowakije. Met deze warme luchtstroming zijn de kieviten meegekomen, die in Friesland, op Terschelling en bij Den Helder worden gezien. Op 3 maart worden in het z.w. van

ons land de eerste kieviten gezien, wij vermoeden, dat deze uit z.w. richting zijn gekomen. Onze broedvogels overwinteren in landen ten z.w. van ons gelegen en we kunnen deze over het algemeen omstreeks midden maart terugverwachten. Beleven we een langdurige winter, met veel n.o. wind in maart, dan wordt de trek sterk vertraagd. Ook zien we bij de kievit vaak, dat als er in maart eens een pak sneeuw valt, dat er dan weer duizenden kieviten naar het z.w. en westen trekken, de zogenaamde rushes.
Onze eigen kieviten kunnen we zoals gezegd omstreeks midden maart terugverwachten, in een zachte winter als bijv. 1957 kan dat een paar weken eerder zijn. De eierzoekers komen dan in actie en wat het eerste kievitsei voor de Friezen betekent behoef ik u niet te vertellen. Niet alle

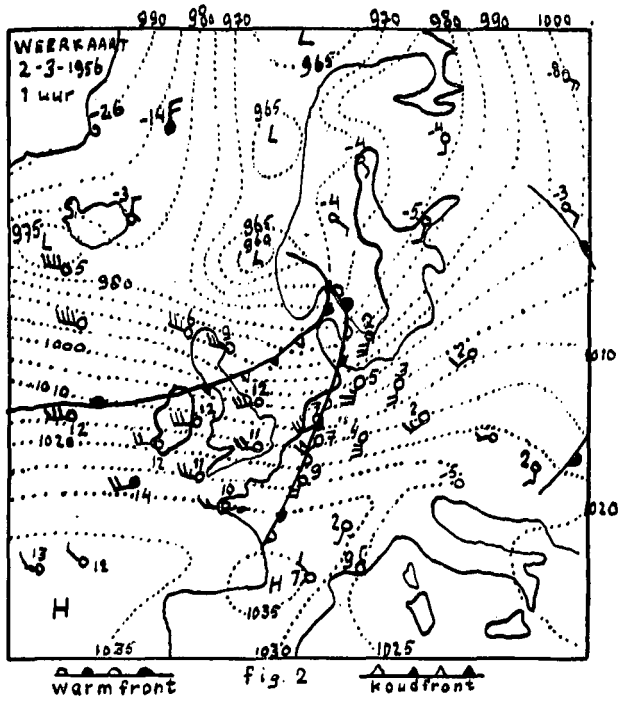

fig. 2

kieviten komen tegelijk op hun broedplaats terug, hoe lang het duurt, voor ze allemaal weer present zijn zou ik u niet kunnen vertellen, daarover hebben we nog geen voldoende gegevens.
Nog een enkel woord over de trek van tjiftjaf en fitis. De waarnemingen hebben geleerd, dat in de trektijd van deze soorten warme zuidelijke winden de trek sterk stimuleren. Deze warme zuidelijke winden ontstaan als er over Midden- of Zuidoost Europa een gebied van hoge druk ligt en depressies van de Azoren via de Golf van Biscaye en de Britse eilanden naar het n.o. koersen.

Als deze weersgesteldheid omstreeks 10 maart optreedt, dan kunnen we de eerste tjiftjaffen verwachten, en als dit geschiedt van 20—25 maart, dan

arriveren de eerste fitissen, althans in het zuiden en oosten van ons land. Als er echter in de maanden maart en april voortdurend koude noordelijke winden waaien, dan wordt de trek sterk vertraagd. Zo hebben we dit voorjaar 1957 meegemaakt, dat in maart de trek van de tjiftjaf sterk werd bevorderd door enkele warmtefronten, maar dat de trek van de fitis, die in hoofdzaak in april valt, zeer langzaam verliep. Terwijl de plantenwereld half april al net zo ver was als in begin mei 1956, was de fitis-trek in 1957 niets verder dan in 1956. De ontwikkeling van de trek gaat dus meer met impulsen, terwijl de ontwikkeling van de planten een zeer grote correlatie met de temperatuur laat zien.

Uit de vergaderingen van het dagelijks bestuur

De heer Hazevoet was na een langdurige afwezigheid wegens ziekte op 18 maart weer aanwezig. De voorzitter verwelkomde hem hartelijk en sprak de hoop uit hem binnenkort weer regelmatig op de vergaderingen aanwezig te mogen zien.
De heer Ruinen heeft verzocht zijn functie van penningmeester van de fondsen te mogen neerleggen. Besloten wordt, dat de heer Hazevoet, die reeds q.q. lid is van het bestuur der fondsen, de functie van de heer Ruinen voorlopig zal overnemen. De heer Odekerken, dit jaar nog waarnemend algemeen penningmeester, is bereid de functie van penningmeester m.i.v. 1958 te aanvaarden.
Het verzoek van de NJN, om advertenties in Natura te mogen plaatsen, wordt toegestaan. Omgekeerd kan de KNNV (met name ook de Uitgeverij) adverteren in Amoeba.
Medegedeeld wordt, dat het verschijnen van het Gallenboek en Trekvlinders vertraging ondervindt door het faillissement van de Uitgeverij Breughel, die ook onze Uitgever is. Er bestaat echter gegronde hoop, dat de boeken in de maand mei toch zullen verschijnen. Alsdan zal de Vereniging een overeenkomst met een andere Uitgeverij hebben gesloten.
Het eindrapport van de commissie Quo Vadis zal binnenkort verschijnen. In dit eindrapport zullen tevens de voorstellen aan het H.B. zijn vervat.
Het D.B. zal het rapport van de commissie in zijn vergadering van 27 april behandelen. De voorstellen van de commissie zullen daarna in een H.B.-vergadering op 2 juni a.s. worden besproken.
Waarschijnlijk zal een buitengewone V.V. plaats vinden op zaterdag 28 september 1957. Hierover verschijnen nog nadere mededelingen.

Nieuws van de wetenschappelijke mededelingen

Al ruim een maand geleden ontvingen de abonnees van de serie Wetenschappelijke Mededelingen het nieuwe nummer *„Nederlandse schildluizen" (Coccidae)*, door Dr. A. Reyne. Dit nummer is dikker dan de vorige nummers, het telt 44 blz., w.o. 8 pag. tekeningen, die zeer duidelijk zijn. De prijs van dit nummer had eigenlijk hoger moeten zijn, maar doordat de Uijttenboogaart-Eliasen Stichting van de Nederlandse Entomologische Vereniging een subsidie voor de uitgave verleende, kon de prijs laag blijven.
In ons land bestond geen samenvattende publikatie van deze groep insekten. In 1912 is door v. d. Goot (Ent. Ber. 1912) een Korte Naamlijst uitgegeven, waarin 21 soorten uit de vrije natuur vermeld worden. In onze nieuwe Mededeling worden 52 inheemse soorten uitvoerig besproken. Er is een goede determinatietabel opgenomen en ook een lijst van voedselplanten met vermelding welke soorten op elke plantesoort voorkomen. Mij bleek, dat met deze laatste lijst diverse soorten schildluizen gemakkelijk op naam zijn te brengen.
Zeer interessant is het hoofdstuk „Schadelijke en nuttige soorten". Wist U, dat India vóór 1940 20 tot 40.000.000 kg schellak, soms tot een waarde van *f* 50.000.000,—, exporteerde? Voor 1 kg schellak zijn 300.000 schildluizen nodig. Weet U wat „manna" is? In deze schildluizen-mededeling wordt het uitgelegd. De heer van Reyne heeft een schat aan gegevens in deze Mededeling gepubliceerd. Zorgt dat U ze ook ter lezing krijgt; bestelt daarom no. 22 bij ons Bureau. *Hn.*